

Крізь кон'юнктурні нашарування

Микола Григорович Максимович. Український вчений у галузі електротехніки, один із лідерів організації післявоєнної вищої освіти на Львівщині. Десять років був ректором Львівської політехніки і вісімнадцять – Львівського університету імені Івана Франка. Доктор технічних наук, професор, заслужений діяч науки і техніки Української РСР. Депутат Верховної Ради УРСР 8–10-го скликань, член української делегації на сесіях Генасамблеї ООН... У цій книзі зроблено спробу подивитися на його життєву дорогу з різних ракурсів, враховуючи те, що кожна людина "зав'язана" на долі інших, на часовий простір, у якому випало бути. Тому й це нарративне інтерв'ю завбільшки з книгу, як і жива історія Миколи Максимовича, має відгалуження – короткі відступи, сплески спогадів про декого з тих, хто знав його, був дотичним до нього. А ще – історичні екскурси, асоціативні паралелі, архівні штрихи. І саме це сприяє повноті барв і нюансів, створюючи рисунок того, що вже відійшло, але залишило слід по собі, дістало продовження й новий розвиток.

Якщо беззастережно слідувати повороту історії у першій чверті ХХІ століття з ухилом на рятівну для України декомунізацію, то можна й схибити, піти легким шляхом поділу всіх і всього на чорне та біле. І тоді головним акцентом книги стало б те, що Миколу Максимовича тривалий час називали "ідейним червоним". На поверхні: був у "диверсійному загоні НКВС"; "правильний" комуніст; довго ректорствував, а це міць позиції у владі; "муж Кіх" – вона була в усьому головна"; на період його керівництва Франковим університетом припали арешти студентів за "націоналізм"... І такі біографічні нюанси можна розвивати й поглиблювати, вишукуючи винятково те, що таврує комуністичне минуле, в якому й справді було для українців надмір лихого. Однак нам хотілося уникнути брошурної категоричності й неупереджено, без оскоминних штампів та ярликів, роздивитися життя непересічної людини.

...На початку роботи над цією книгою, її упорядкуванням, один інтелектуал – відомий письменник і редактор, з яким маю щастя говорити як з другом, на моє питання про Миколу Григоровича

Максимовича, якого він знав, відповів лаконічно: "Неоднозначний. Усе неоднозначно".

Якщо замислитися, "неоднозначно" — основне слово, воно наближає до істини за будь-якої ситуації, якщо досліджувати минуле. Взяти той чи інший відтинок історії та людину в ньому — хіба скажеш, що все однозначно і лінійно? У гібридному світі мало що є категорично таким, яким здається. Однозначною є лише вічна схильність тих, хто "тут і зараз", модернізувати під себе минувшину: так комфортніше. І оце "комфортніше" викривляє картину, не додаючи мудрості та досвіду. Може, тому так нелегко ведеться Україні й у модерних часах?

Але ж ми хочемо бути інакшими, ми змінюємося — вчимося розплющувати очі на факти, обставини, ситуації, придивлятися до дрібниць, вловлювати найменші півтони.

Тож вивчення життєвої історії Миколи Максимовича виводить на усвідомлення: маємо непересічну особистість, людину, яка жила за тими ідеалами, в які вірила (що виглядає екзотикою у нинішній час симулякрів та імітацій у політиці).

У книзі зібрано важливі спогади, завдяки яким Микола Максимович приходив до нас крізь кон'юнктурні нашарування — таким, яким був насправді. І стає очевидним: усе життя він залишався сином свого народу. Попри радянський залізобетон, був українцем, одним із тих "западенців", які міцно тримаються рідної мови й традиції. Це те, що характерно для Львова й Галичини радянських часів: маючи партквиток і посаду, без особливих (тоді небезпечних) демонстрацій пам'ятати про свою українськість, про те, якого ти роду-племіні. Львівська політехніка періоду Максимовича — це розвиток науки й створення матеріально-технічної бази навчального закладу. І це головна характеристика тогочасного керівництва закладу вищої освіти.

Згадують коронну фразу Максимовича: коли доводилося картати колег-підлеглих чи студентів, голосу не підвищував, обмежувався виразним — "Поважаймо себе" або "Поважайте себе". І оце "Поважаймо себе", "Шануймося" прочитується у його вчинках і справах: не зраджував своїх переконань і принципів, діяв по совісті й зробив чимало доброго. Звісно, він був солдатом партії. Звісно, почувався рибою у воді у командно-адміністративній системі — знав усі ходи і виходи, усі лазівки. Але саме це за тих історичних обставин було й на користь

вишам, які очолював: десять років Львівську політехніку, вісімнадцять – Львівський університет імені Івана Франка.

У книзі йдеться про ці два навчальні заклади, адже вони так і будуть нерозривними й важливими у житті Миколи Максимовича. На цій обставині наголошував ректор Національного університету "Львівська політехніка" Юрій Бобало, ініціюючи видання цієї книги у межах проєкту з історії Львівської політехніки. Розповідь про Миколу Максимовича – четверта з серії спогадів про ректорів-політехніків радянського періоду і початків Незалежності: раніше побачили світ життєписи Юрія Рудавського, Михайла Гаврилюка, Григорія Денисенка.

Тетяна ВЕРГЕЛЕС, упорядниця,
заслужена журналістка України